
KİMİ BEKLİYORUZ?

Türkiye İçin Bir Uyanış Çağrısı

01 / UYANIŞ ÇAĞRISI

Ben Türkiye Cumhuriyeti'nin bir yurttaşı, vatanını seven bir Türk genciyim.

Bu satırları herhangi bir siyasi partinin, ideolojinin veya topluluğun adına yazmıyorum. Kimseyi temsil etme, insanları peşimden sürüklemeye veya düşüncelerime taraftar kazanma iddiasında değilim.

Kimseden bana katılmasını da beklemiyorum.

Bugüne kadar kendimi hiçbir siyasi ideolojiye bütünüyle ait hissetmedim. Söylenenlerle yapılanlar arasındaki mesafe, zaman zaman siyasetten uzak durmama yol açtı. Ama bu uzaklığın içimde bıraktığı rahatsızlığı artık görmezden gelemiyorum.

Bu metni şimdi yazıyorum; çünkü değer verdiğim şeylerin daha fazla aşınmasını beklemek istemiyorum. Kendi payıma düşeni düşünmek için birinin bana öncülük etmesi gerektiğine de inanmıyorum.

Yalnızca uzun zamandır kendime sorduğum bir soruyu paylaşmak istiyorum:

Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Peki biz, bu egemenliğin sahibi olmanın sorumluluğunu ne kadar hatırlıyoruz?

Sürekli birilerinin gelmesini bekliyoruz. Daha iyi yönetecek, adaleti sağlayacak, yanlışları düzeltecek, Türkiye'yi hak ettiği geleceğe taşıyacak birilerini.

Kimin aday olacağını, kimi destekleyeceğimizi, kimin kazanacağını tartışıyoruz. Zamanla birbirimizi de savunduğumuz kişiler ve ait olduğumuz taraflar üzerinden değerlendirmeye başlıyoruz. Birbirimizi anlamaktan uzaklaştıkça aynı vatanın geleceğine karşı ortak sorumluluğumuzu da gözden kaçıırız.

Oysa hangi ilkelerden vazgeçmeyeceğimizi, verdiğimiz yetkinin nasıl kullanıldığını ve kendi davranışlarımızın sonuçlarını da sorgulamamız gerekiyor.

Bir insanı desteklemek, onun bütün kararlarını savunmak değildir. Bir düşünceye inanmak, o düşüncenin temsilcilerini sorgulamaktan vazgeçmek değildir.

Yetki verilebilir. İrade teslim edilmez.

Türk milletinin tarihine baktığımda bağımsızlık iradesini, cesareti, çalışkanlığı, dayanışmayı ve büyük güçlükler karşısında gösterilen kararlılığı görüyorum. Bu mirasa değer veriyorum.

Ancak geçmişimizin erdemleriyle övünmek, onları bugün yaşattığımız anlamına gelmez.

Bir milletin asaleti yalnızca geçmişinde aranmamalı; bugünkü ahlakında, emeğinde, davranışlarında ve sorumluluk bilincinde de karşılığını bulmalıdır.

Adalet isterken adil, dürüstlük beklerken dürüst olabilmeliyiz. Liyakat savunurken kendi tercihlerimizi, özgürlüğümüzü korurken başkalarının haklarına yaklaşımımızı da sorgulamalıyız.

Vatan sevgimiz yalnızca sözlerimizde kalmamalı. Yaptığımız işin niteliğinde, ortak kaynaklarımızı kullanma biçimimizde, doğamızı ve bütün canlıları korumakta, kültürel mirasımıza ve birbirimizin haklarına gösterdiğimiz özende yaşamalı.

Çünkü kamusal kaynaklar sahipsiz değildir. Onların israfı, milletin emeğinin ve gelecek nesillerin imkânlarının kaybıdır.

Millî birlik, herkesin aynı düşünmesi veya aynı kişileri desteklemesi değildir. Farklılıklarımızı düşmanlığa dönüştürmeden ortak vatanımızın geleceğine karşı sorumluluk taşıyabilmektir.

Ben bu ülkenin insanların uyanmasını istiyorum.

Bir başkasının doğrularına teslim olarak değil; kendi akıllarını kullanarak, vicdanlarıyla yüzleşerek ve sorumluluklarını üstlenerek.

Kendimi de bu sorgulamanın dışında görmüyorum. Yanılabiliyim, eksik bilebilirim, savunduğum değerlerle çelişebilirim.

İstediğim, bu bilincin geçici bir heyecan olmaktan çıkıp yaşamımıza ve gelecek nesillere yerleşmesidir.

Türkiye'nin geleceği yalnızca onu yönetenlerin kararlarıyla değil, bu ülkenin yurttaşlarının hangi değerlere sahip çıktığı, neyi sorguladığı ve nasıl yaşadığıyla da şekillenir.

Ben vatanımın geleceğine karşı sorumluluğumu bir kurtarıcıya devretmiyorum. Kendi payıma düşenden başlıyorum.

02 / MANİFESTO

I. İradeyi Devretmemek

Kısa çağrıda sorduğum soruyu burada biraz daha ileri taşımak istiyorum: Millet egemenliğine sahip olmak, yalnızca yöneticileri seçmekle mi sınırlıdır? Yoksa o yetkinin hangi ilkelerle, kimin yararına ve nasıl kullanıldığını sürekli sorgulamayı da gerektirir mi?

Türkiye Cumhuriyeti'nde egemenliğin millete ait olması, millet adına alınan her kararın doğru ya da tartışılmaz olduğu anlamına gelmez. Tam tersine, bu ilkenin yaşayabilmesi için yurttaşın bilgiye ulaşabilmesi, bağımsız karar verebilmesi, eleştirebilmesi ve kamu gücünü denetleyebilmesi gerekir.

Bir yöneticiye güvenebilir, çalışmalarını destekleyebilir veya aynı görüşleri paylaşabiliriz. Fakat güven, sorgulamadan vazgeçmeye dönüşmemelidir. Bir insanın doğru bulduğumuz yanlarını takdir ederken yanlışlarını da görebilmeliyiz. Karşı çıktığımız birinin haklı olduğu noktaları kabul etmek de kendi ilkelerimize ihanet değildir.

İlkelerimiz, onları kimin uyguladığına göre değişmemelidir.

Burada kendi payıma da bir soru sormalıyım: Siyasi seçeneklerin savundukları ilkelerle uygulamaları arasındaki mesafeyi eleştirirken, kendi uzaklığımı ne kadar sorguladım? Kendimi temsil edilmiş hissetmemek, yurttaşlık sorumluluğumu ertelememin gerekçesi olabilir mi?

Bu satırları yazmak için özel bir konumum ya da başkalarına yol gösterme yetkim yok; olmasını da istemiyorum. **Bir yurttaşın, ülkesinin geleceği hakkında düşünmek ve kendi sorumluluğunu üstlenmek için kimseden izin alması gerekmez.**

Yurttaşın iradesini koruyabilmesi, yalnızca kişisel cesaret meselesi değildir. Bağımsız yargı, özgür basın, şeffaf yönetim ve etkili denetim mekanizmaları olmadan hesap sorma hakkı eksik kalır. Kamusal yetki kullananların sorumluluğu da sıradan yurttaşın sorumluluğuyla aynı değildir. Bireysel bilinç, devletin hukuki yükümlülüklerinin yerine geçemez; güçlü ve denetlenebilir kurumlarla anlam kazanır.

Ama bu ortak sorumluluk devlet kapısında da bitmez. Ülkesini sevdiğini söylemekle, o sevgiyi yaptığı işin niteliğinde göstermek arasında fark vardır. **Vatan sevgisinin karşılığını yalnızca sözlerimizde değil; üstlendiğimiz görevi ne kadar dürüst, yetkin ve özenle yerine getirdiğimizde de aramalıyız.** İşimizin hakkını vermek, aynı zamanda emeğine, güvenliğine ve geleceğine etki ettiğimiz insanlara karşı sorumluluğumuzdur.

Beni kaygılandıran bir başka mesele de yetişmiş, düşünen, üreten ve vicdanlı gençlerimizin geleceklerini Türkiye dışında kurmak zorunda hissetmeleridir. Kimsenin nerede yaşayacağını seçme özgürlüğünü sorgulamıyorum; yurt dışına gidenleri suçlamak da istemiyorum. Asıl sorgulanması gereken, insanların emeklerinin karşılığını alabileceklerine, liyakatle değerlendirileceklerine, özgürce yaşayabileceklerine ve geleceklerini güvenle kurabileceklerine neden yeterince inanamadıklarıdır.

Aklıselim, çalışkan, sorgulayan gençlerimizi; onların bilgi birikimini, üretme isteğini ve bu topraklarla kurduğu bağı kaybetmek istemiyorum. Türkiye'nin, insanlarını burada tutmak

için sınırlar koyan değil; burada yaşamak, üretmek ve gerektiğinde geri dönmek için gerçek nedenler sunan bir ülke olmasını istiyorum.

Bu yüzden milletin gücünü yalnızca seçim sonuçlarında veya geçmişteki başarılarında aramıyorum. Bilgiye, adalete, emeğe, birbirimize ve geleceğimize nasıl sahip çıktığımızda da arıyorum.

Birlikte çalışabilir, dayanışabilir, örgütlenebilir ve ortak amaçlar geliştirebiliriz. Bağımsız düşünmek, yalnız kalmayı gerektirmez. Önemli olan, hiçbir kişi ya da toplulukla ilişki kurarken kendi aklımızı ve vicdanımızı teslim etmemektir.

Yetki verilebilir. İrade teslim edilmez.

II. Uyanış: Önce Kendimize Bakabilmek

Sözünü ettiğim uyanış, insanların aynı düşüncede birleşmesi değildir.

Bir siyasi hareketin yükselişi, bir grubun diğerine üstün gelmesi veya kendisini bilinçli kabul eden insanların başkalarını değiştirmeye çalışması da değildir.

Benim için uyanış, insanın kendi aklını kullanabilmesi, düşüncelerini sorgulayabilmesi ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilmesidir.

Bu, önce kendimize karşı dürüst olmayı gerektirir.

Bir görüşü neden savunduğumuzu gerçekten biliyor muyuz? Bize ters düşen bilgiyi incelemeye istekli miyiz? Bir düşüncenin bize yakın gelmesiyle doğru olması arasındaki farkı görebiliyor muyuz?

Savunduğumuz değerlerin gerçek karşılığını, yalnızca başkalarından talep ettiklerimizde değil, kendi seçimlerimizde de aramalıyız.

Bilgi sahibi olmadığımız bir konuda bunu kabul edebilmek, yeni bilgiler karşısında düşüncelerimizi değiştirebilmek ve yanıldığımızda yanlışımızla yüzleşebilmek de aynı sorumluluğun parçasıdır.

Sorgulamak, her şeye gelişigüzel karşı çıkmak değildir. Eleştirel düşünce; anlamayı, araştırmayı, gerekçe oluşturmayı ve gerektiğinde kendi görüşlerini yeniden değerlendirmeyi gerektirir.

Bilinçli olmak, her zaman haklı olmak anlamına gelmez.

Bu sorgulama, millet olarak kendimize bakışımız için de geçerlidir. **Millet olma bilincini güçlendirmek, geçmişe dönmek değil; geçmişten aldığımız iradeyle bugünün sorumluluklarını üstlenebilmektir.**

Bu nedenle insanları uyanmış olanlar ve uyandırılması gerekenler olarak ayırmak istemiyorum. Böyle bir ayırım, karşı çıktığım üstünlük anlayışını yeniden üretir.

Hiç kimse bu sorgulamanın dışında değildir. Ne yöneticiler, ne herhangi bir düşüncenin temsilcileri, ne de bu satırları yazan ben.

Uyanış, başkalarının yanlışlarını görmekten önce, kendi doğrularımızı da sorgulayabilmektir.

Bu bilinç bir kez kazanılıp tamamlanan bir özellik değil, yaşam boyunca sürdürülen bir çabadır.

III. Vatanı Sevmek ve Ona Sahip Çıkmak

Vatan benim için yalnızca harita üzerinde sınırları çizilmiş bir toprak parçası veya devletin kurumlarından ibaret değildir.

Türkiye, geçmişiyile bağ kurduğum, bugününe karşı sorumluluk duyduğum ve geleceğini kendi geleceğimden ayrı düşünemediğim vatandır.

Bu bağ; kuşaklar boyunca biriken ortak hafızada, insanların emeğinde, konuştuğumuz dilde, ürettiğimiz kültürde, şehirlerimizin ve köylerimizin taşıdığı izlerde yaşar. Dağları, ovaları, ormanları, akarsuları, denizleri, tarihî ve doğal mirasıyla; bu coğrafyada yaşamı paylaştığımız bütün canlılarla varlığını sürdürür.

Bunların her biri, birbirinden bağımsız değerler değil; geçmişten bugüne taşınmış ve geleceğe karşı sorumluluk üstlendiğimiz ortak yaşamın parçalarıdır.

Türk milletine mensup olmayı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşı olmayı önemsiyorum. Türkçenin, tarihimizin ve kültürel birikimimizin korunmasını, geliştirilmesini ve gelecek nesillere aktarılmasını değerli buluyorum.

Fakat kendi milletimi sevmek, başka milletleri küçümsememi gerektirmez. Kendi kültürümün değerini bilmek için başka kültürlerin değersiz olduğunu düşünmeme ihtiyaç yok.

Millî kimliğin değeri, başkalarının kimliğinden üstün olmasında değil, taşıdığı tarihsel ve kültürel birikimdedir.

Ortak yurttaşlığımızın temelinde eşit haklar bulunmalıdır. İnsanların kökenleri, inançları, düşünceleri veya yaşam biçimleri nedeniyle ayrımcılığa uğramaması, birlikte yaşamanın vazgeçilmez koşuludur.

Millî birlik de tek tipleşme anlamına gelmez. Farklı düşüncelere, inançlara ve hayatlara sahip olmak, aynı ülkenin geleceğine karşı sorumluluk taşımamıza engel değildir.

Birlik, ortak düşmanlar yaratmak veya aynı sloganları tekrarlamak değil; farklılıklarımıza rağmen birbirimizin haklarını ve ortak geleceğimizi gözetebilmektir.

Kültürümüzü de değişmez ve sorgulanamaz kurallar bütünü olarak görmüyorum. Geçmişimizi anlamak, onun bütün uygulamalarını sürdürmek zorunda olduğumuz anlamına gelmez. Tarihimizden öğrenebilir, geleneklerimizi değerlendirebilir, değerli bulduklarımızı yaşatırken değişmesi gerekenleri değiştirebiliriz.

Bu mirası yalnızca korumakla yetinmek değil, onu yüceltmek de istiyorum.

Ancak benim için yüceltmek, geçmişimize kusursuzluk atfetmek veya değerlerimizi başka toplumlarınkinden üstün ilan etmek değildir.

Yüceltmek; sahip olduklarımızı gerçekten tanımak, eksiklerimizle yüzleşmek, değerli olanı yaşatmak ve onu bilimle, emekle, sanatla, adaletle ve ortak sorumluluk bilinciyle daha ileriye taşıyabilmektir.

Vatanımızın değerini bilmek, onun bugününü eleştirmemize ve geleceğini daha iyi kılmak için çalışmamıza engel değil; tam tersine, bunun gerekçesi olmalıdır.

Beni kaygılandıran, vatan sevgisinin bazen yalnızca sözlerde, sembollerde ve geçmişe duyulan gururda kalması. Oysa bu bağ, ülkenin insanına, ortak değerlerine ve geleceğine gösterdiğimiz özenle güçlenebilir.

Gelecek nesillerin Türkiye'yi yalnızca geçmişinin başarılarıyla değil, içinde yaşamak ve üretmek isteyecekleri bir ülke olarak tanınmasını istiyorum. **Vatanla kurulan bağ kendiliğinden miras kalmaz; yaşanarak, öğrenilerek ve sorumluluk üstlenilerek güçlenir.**

Bu sorumluluğu yalnızca devlete, yerel yönetimlere, uzmanlara veya herhangi bir siyasi görüşe bırakamayız.

Bir tarihî yapının korunmasını önemsemek için mimar, bir ormanın geleceğini önemsemek için çevre bilimci olmak gerekmez. Uzmanlık doğru çözümleri geliştirmek için gereklidir; ancak ortak değerlerimize karşı sorumluluk hissetmek bir uzmanlık ayrıcalığı değildir.

Aynı anlayış, kamu kaynaklarına yaklaşımımızda da karşılık bulmalıdır.

Vatanına sahip çıkmak, onun kaynaklarını ve ortak değerlerini sahipsiz görmemekle başlar.

Kamu kaynakları toplumun emeği, üretimi ve ortak katkılarıyla oluşur. Kamuya ait varlıklar, üzerinde yetki sahibi olan kişilerin sınırsızca tasarruf edebileceği imkânlar değildir. Bunların korunması ve kamu yararı doğrultusunda kullanılması gerekir.

İhtiyaç duyulmayan bir yatırım, kötü planlandığı için yeniden yapılmak zorunda kalan bir iş, amacı dışında kullanılan bir bütçe, bakımsızlık yüzünden kaybedilen bir yapı veya sorumsuzca tüketilen bir doğal kaynak yalnızca maddi kayıp yaratmaz.

Her biri; başka bir ihtiyacı karşılayabilecek imkânların, insanların emeğinin, zamanının ve gelecek nesillere aktarılacak değerlerin de kaybıdır.

Kamusal israfın bedelini yalnızca devlet bütçesi değil, millet ve gelecek nesiller öder.

Bu nedenle tasarrufu yalnızca daha az harcamak olarak görmüyorum. Gerekli bir kamu hizmetine yeterli kaynak ayırmamak da uzun vadede daha büyük kayıplara neden olabilir.

Asıl mesele, kaynakları doğru ihtiyaçlara, nitelikli çözümlere ve kalıcı kamu yararına yöneltebilmektir. Harcamaların gerekliliği, şeffaflığı, niteliği ve uzun vadeli sonuçları değerlendirilmelidir.

Doğal kaynaklarımızın değeri de yalnızca ekonomik karşılıklarıyla ölçülemez. Bir kaynağın bedelini karşılayabilmek, onu sorumsuzca tüketme hakkı vermez.

Ormanlarımız, su kaynaklarımız, kültürel mirasımız, kamusal alanlarımız ve bütün canlıların yaşamını etkileyen çevremiz, yalnızca bugünün kullanımına bırakılmış sınırsız imkânlar değildir.

Vatan sevgisi, bu ortak varlıkların değerini anlayabilmek ve onları bizden sonrakilere karşı da sorumluluk taşıyarak koruyabilmektir.

IV. Nasıl Bir Cumhuriyet, Nasıl Bir Yaşam?

Devlet, yurttaşlarının üzerinde sınırsız bir otorite değildir. Yetkisini millettten alır ve hukukla sınırlı biçimde kullanır.

Hukukun üstünlüğü, bağımsız yargı, kuvvetler ayrılığı, şeffaf kamu yönetimi ve hesap verebilirlik, herhangi bir siyasi tercihe bağlı olmaksızın korunmalıdır.

Kamu kaynaklarının kullanımı denetlenmelidir; yolsuzluk, kayırmacılık ve görevin kötüye kullanılması etkili biçimde soruşturulabilmelidir. Kamu görevlerinde yeterlilik ve liyakat esas olmalı, yetki kişisel veya siyasi bağlılık karşılığında dağıtılmamalıdır.

İfade ve basın özgürlüğü, insanların bilgiye ulaşabilmesi, farklı görüşleri değerlendirebilmesi ve kamu gücünü denetleyebilmesi için gereklidir. Eleştiri ve barışçıl itiraz, demokratik yaşamın olağan parçaları olmalıdır.

Özgürlük yalnızca siyasi alanda değil, bireylerin özel yaşamlarında da korunmalıdır. Laik bir hukuk düzeninde devlet, farklı inançlar ve inançsızlık karşısında tarafsız olmalı; kimse düşüncesi, inancı veya yaşam biçimi nedeniyle eşit yurttaşlık haklarından mahrum bırakılmamalıdır.

Kadınların ve erkeklerin eşit haklara ve fırsatlara sahip olması güvence altına alınmalıdır. Farklılıklarımız, birbirimizin özgürlüklerini yok saymanın gerekçesi olmamalıdır.

Bütün bunların yanında, ülkemizin refahını yalnızca ekonomik büyüme veya daha fazla tüketim üzerinden değerlendirmeyi yeterli bulmuyorum.

Refah, insanın hayatını güvenli, sağlıklı, özgür ve nitelikli biçimde sürdürebilmesidir.

İnsanların emeğinin karşılığını alabildiği, güvenli koşullarda çalışabildiği, temel ihtiyaçlarını karşılayabildiği ve geleceğine ilişkin makul bir güven duyabildiği bir Türkiye istiyorum.

Nitelikli sağlık hizmetlerine erişim ekonomik ayrıcalık olmamalıdır. Sosyal güvence ve dayanışma mekanizmaları, güçlük yaşayan insanların insan onuruna uygun koşullarda yaşayabilmesini ve imkânları ölçüsünde bağımsızlıklarını geliştirebilmesini desteklemelidir.

Üretim, girişimcilik, bilimsel araştırma ve teknolojik gelişme, adil rekabet ve çalışan haklarıyla birlikte düşünülmelidir. Tarım, sanayi, teknoloji, zanaat, hizmetler ve yaratıcı üretim; birbirini tamamlayan ekonomik ve kültürel birikim alanlarıdır.

Millî ekonomik bağımsızlık, dünyadan kopmak değil; üretim kapasitesi, bilgi birikimi ve stratejik dayanıklılık sayesinde ülkemizin geleceğine ilişkin kararları daha özgür verebilmesidir.

Bağımsızlığımızı koruyacak savunma kapasitesini, yetkin kurumları ve güçlü diplomasiyi önemsiyorum. Ancak kendi egemenliğimize gösterdiğimiz saygıyı başka toplumların egemenliğinden esirgememeliyiz. Güçlü olmak, başkaları üzerinde üstünlük kurmak anlamına gelmez.

Bütün bu hedeflerin kalıcı olabilmesi için eğitimin belirleyici olduğuna inanıyorum.

Çocukların yaşadıkları bölgeye veya ailelerinin gelirine göre nitelikli eğitimden mahrum kalmadığı; öğretmenliğin, bilimsel düşüncenin, sanatın, edebiyatın ve kültürün değer gördüğü bir ülke istiyorum.

Eğitim yalnızca sınavlara ve mesleklere hazırlamamalı; insanların öğrenme, düşünme, sorgulama, birlikte yaşama ve sorumluluk üstlenme yeteneklerini de geliştirmelidir.

Eğitim yalnızca okulun sorumluluğunda değildir. Ailede gördüğümüz örnekler, toplumun olağan kabul ettiği davranışlar ve insanın yaşamı boyunca kendi kendini yetiştirme çabası da bu bilinci şekillendirir. Vatan sevgisinin, sorumluluğun ve ortak yaşama saygının yalnızca anlatılarak değil, gündelik hayatta yaşanarak öğrenildiğine inanıyorum.

Türkçeyi doğru kullanabilen, tarihini araştırarak öğrenen, kültürel birikimini tanıyan, farklı düşünceleri değerlendirebilen yurttaşlar yetiştirmek önemlidir. Eğitim, herhangi bir siyasi düşüncenin sorgulanmadan benimsetildiği bir araca dönüşmemelidir.

Yaşadığımız çevrenin niteliği de toplumsal refahın ayrılmaz parçasıdır. Güvenli konutlar, erişilebilir kamu hizmetleri, nitelikli ulaşım, yaşanabilir şehirler, korunan doğal alanlar ve kültürel miras, yalnızca ekonomik gelişmenin ardından düşünülecek konular değildir.

Kalkınma, daha fazla yapı inşa etmek veya daha büyük yatırımlar yapmakla sınırlı olamaz. Yapılan işlerin gerçek ihtiyaçlara cevap vermesi, uzun vadeli değer üretmesi ve yaşam kalitesini artırması gerekir.

Türkiye'nin farklı bölgeleri, kendi doğal, kültürel ve ekonomik özellikleri doğrultusunda gelişebilmeli; nitelikli bir yaşam için insanların birkaç büyük şehre yönelmek zorunda kalmadığı koşullar oluşturulmalıdır.

Benim istediğim, başarıyı yalnızca büyüklükle, zenginliği yalnızca parayla, gelişmeyi yalnızca tüketimle ölçmeyen bir Türkiye'dir.

Ülkemizin daha müreffeh olmasını istiyorum; fakat bu refahın insanların hayatında, toplumun kurumlarında ve yaşadığımız çevrenin niteliğinde karşılığını bulmasını da istiyorum.

V. Bilincin Gündelik Hayattaki Karşılığı

Bir toplumun değerlerini yalnızca yasalarına, siyasi söylemlerine veya büyük hedeflerine bakarak anlayamayız.

O toplumda insanların birbirlerine, yaptıkları işe ve ortak yaşamın imkânlarına nasıl davrandığına da bakmak gerekir.

Kamu malını nasıl kullanıyoruz? Yaptığımız işin sorumluluğunu üstleniyor muyuz? Başkalarının zamanına, emeğine ve haklarına saygı gösteriyor muyuz? Yanlış bir davranışla karşılaştığımızda onu kimin yaptığına göre mi hüküm veriyoruz?

Bir haberi paylaşmadan önce doğruluğunu araştırıyor muyuz? Bir insanı tanımadan siyasi kimliği üzerinden mi değerlendiriyoruz? Bize yarar sağlayan bir ayrıcalığı, başkasının hakkına zarar verse bile kabul edebiliyor muyuz?

Bunlar yalnızca bireysel ahlak soruları gibi görünebilir. Oysa ortak yaşamımızın niteliği, bu tercihlerin de etkisiyle oluşur.

Mesleğini özenle yapan, yeterli olmadığı konuda bunu kabul eden, başkalarının güvenliğini önemseyen, kamu kaynaklarını dikkatle kullanan ve haksız bir ayrıcalığı reddedebilen insanların davranışları toplumsal güvenin oluşmasına katkıda bulunur.

Bu tutumların hiçbirisi tek başına bir ülkenin sorunlarını çözmez. Ancak dürüstlük, liyakat, özen ve sorumluluk, yalnızca kanunlarda ve siyasi konuşmalarda kaldığında toplumsal yaşamda kök salamaz.

Bu nedenle yurttaşlık bilincinin, okullarda öğretilen bir bilgi olmaktan çıkıp yaşamın doğal bir parçası hâline gelmesini istiyorum.

Çocuklara dürüstlük anlatırken kayırmacılığı normalleştiren, adalet öğretirken hukuksuzluğu mazur gören, çalışmanın değerinden söz ederken emeği küçümseyen bir toplumun tutarlı bir yurttaşlık kültürü geliştirmesi güçleşir.

Gelecek nesillerin yalnızca neyi savunmaları gerektiğini değil, düşündükleriyle yaptıkları arasında nasıl tutarlılık kurabileceklerini öğrenmesi önemlidir.

Bu alışkanlıkların toplumsal karşılığı, hakları koruyan kurumların ve etkili denetim mekanizmalarının varlığıyla güçlenir. **Bilinçli yurttaşlık ile hesap verebilir devlet birbirinin alternatifi değil, birbirini tamamlayan iki gerekliliktir.**

Bir toplumun bütün üyeleri aynı düşünceye sahip olamaz ve olmak zorunda da değildir. Ancak birbirlerinin haklarını gözetebilir, ortak varlıklarını koruyabilir, yöneticilerini denetleyebilir ve kendi davranışlarının sorumluluğunu taşıyabilirler.

Benim gelecek nesillerde yerleşmesini istediğim bilinç budur.

Bir lidere bağlılık, bir siyasi kimliğe aidiyet veya geçici bir toplumsal heyecan değil; kendi aklını kullanan, ülkesini önemseyen ve sorumluluğunu başkalarına bırakmayan bir yurttaşlık kültürü.

VI. Son Söz

Bu metin, tamamlanmış ve sorgulanamaz bir doğrular bütünü değildir.

Tarihimizden, Cumhuriyetimizin kuruluş birikiminden, bilimden, kültürden ve insanlığın ortak deneyiminden öğrenmeye açık bir yurttaşın düşünceleridir.

Eleştirilebilir, tartışılabilir, geliştirilebilir.

Herhangi bir siyasi kimliğin mülkü olmasını, bir liderin veya topluluğun temsilini üstlenmesini istemiyorum.

Kimsenin bana katılmasını da beklemiyorum.

İstediğim, insanların kendi akıllarını, vicdanlarını ve sorumluluklarını başkalarına bırakmadan yaşamaları.

Ben de buna kendimden başlamak istiyorum.

Çünkü Türkiye'nin geleceği, yalnızca kimin yönettiğiyle değil, bu ülkede yaşayan insanların hangi ilkelere sahip çıktığıyla, neyi sorguladığıyla, neye sessiz kaldığıyla ve ortak değerlerini nasıl koruduğuyla da şekillenir.

Yöneticiler değişecek, siyasi düşünceler tartışılacak, yeni sorunlar ve yeni çözümler ortaya çıkacaktır. Ancak yurttaşın ülkesine karşı sorumluluğu herhangi bir seçimle başlamaz, herhangi bir yönetimle sona ermez.

Ben vatanımın geleceğine ilişkin irademi bir başkasına bütünüyle bırakmak istemiyorum. Hiç kimsenin benim yerime düşünmesini, benim yerime vicdan sahibi olmasını veya benim yerime sorumluluk üstlenmesini beklemiyorum.

Bir millet, geleceğini bir kurtarıcıya teslim ederek değil; kendi iradesine, vicdanına ve ortak sorumluluğuna sahip çıkarak korur.